

Kwartaalmonitor Zakelijke dienstverlening

Vierde kwartaal 2013

Voorzichtig herstel zakelijke dienstverlening in vierde kwartaal

- Zakelijke diensten, totaal beeld
- IT-dienstverlening: omzetgroei
- Juridische en administratieve dienstverlening: omzettoename rechtskundige dienstverleners
- Architecten- en ingenieursbureaus: omzet architecten licht gedaald, omzettoename ingenieurs
- Reclame- en marktonderzoekbureaus: reclamewezen iets meer omzet, marktonderzoekbureau iets minder
- Schoonmaakbranche: omzetzakelijk
- Uitzendbranche en arbeidsbemiddeling: omzet, uitzend- en detacheringssuren gestegen
- Economisch beeld: economie groeit in vierde kwartaal

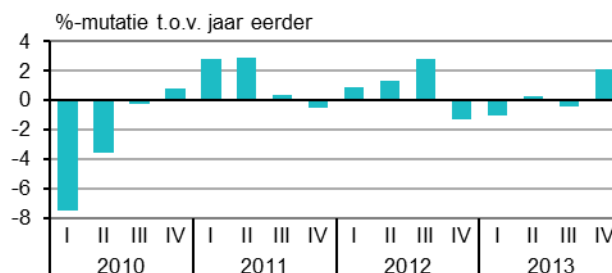
Zakelijke diensten, totaal beeld

Herstel omzet zakelijke dienstverlening in vierde kwartaal

In het vierde kwartaal van 2013 heeft de zakelijke dienstverlening meer omzet behaald dan in dezelfde periode een jaar eerder. De lichte omzetzakelijk van het derde kwartaal heeft niet doorgezet. Over heel 2013 is de omzetontwikkeling licht positief. Ook IT-dienstverleners boekten in het vierde kwartaal meer omzet, maar over heel 2013 was de omzetontwikkeling nog negatief.

Het aantal vacatures in de branche was lager dan in het derde kwartaal, het aantal faillissementen was nog altijd hoog. Zakelijke dienstverleners waren in het vierde kwartaal minder somber gestemd dan in voorgaande kwartalen. Voor het eerste kwartaal van 2014 zijn de ondernemers minder pessimistisch gestemd. Zo zijn de ondernemers weer wat positiever over het economisch klimaat.

Omzetontwikkeling zakelijke dienstverleners

Bron: CBS

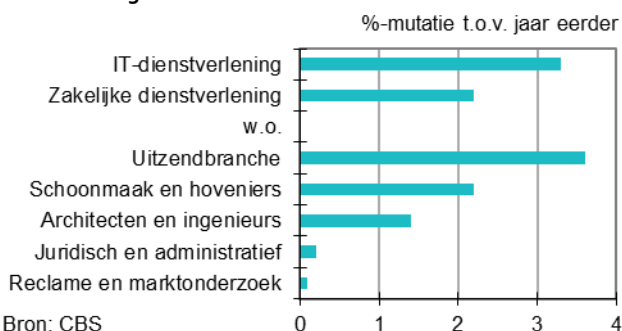
Statline: [Zakelijke dienstverlening; omzetontwikkeling](#)

Wisselvallig jaar zakelijke dienstverleners

De omzet van de zakelijke dienstverleners was in het vierde kwartaal 2,2 procent hoger dan in dezelfde periode een jaar eerder. Deze stijging volgde op een lichte daling in het derde kwartaal. De omzetontwikkeling in de eerste helft van het jaar was ook wisselvallig. Over heel 2013 is de omzet met 0,3 procent gestegen. De omzetgroei is lager dan in 2011 en 2012.

De meeste branches binnen de zakelijke dienstverlening boekten in het laatste kwartaal van 2013 omzetgroei. De overige zakelijke dienstverleners, uitzendbureaus en managementadviesbureaus noteerden de grootste omzetzakelijk. De omzet van reorganisatoren, architecten en accountantskantoren bleef lager dan een jaar eerder.

Omzetontwikkeling IT- en zakelijke dienstverleners, vierde kwartaal 2013

Bron: CBS

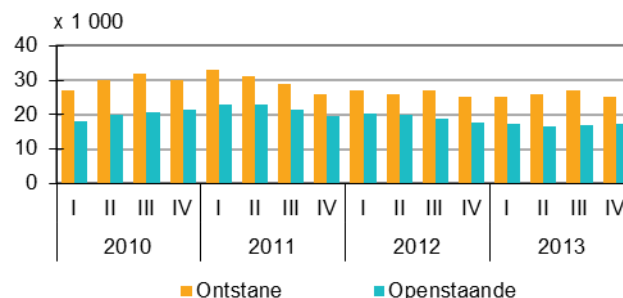
Statline: [Zakelijke dienstverlening; omzetontwikkeling](#)

Minder vacatures dan in het derde kwartaal

Er waren aan het einde van het vierde kwartaal ruim 17 duizend openstaande vacatures in de zakelijke dienstverlening. Er zijn 25 duizend nieuwe vacatures ontstaan en er zijn 25 duizend vacatures vervuld. Ten opzichte van het derde kwartaal zijn er 2 duizend vacatures minder bijgekomen, het aantal vervulde vacatures was 2 duizend lager.

Eind 2012 nam de zakelijke dienstverlening ruim 16 procent van het totale aantal banen van werknemers in Nederland voor haar rekening. Aan het begin van de crisis, eind 2008, was dit 18 procent.

Aantal vacatures zakelijke dienstverlening

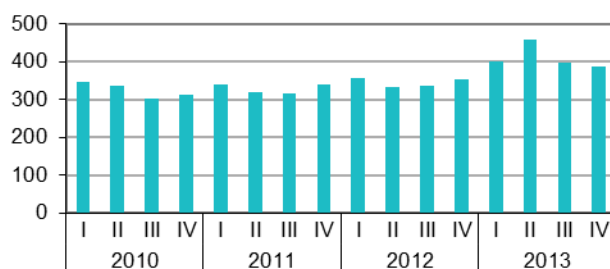
Bron: CBS

Statline: [Vacatures](#)

Recordaantal faillissementen zakelijke dienstverlening

Het aantal faillissementen in de zakelijke dienstverlening was in het vierde kwartaal iets lager dan een kwartaal eerder. Er zijn 387 ondernemingen failliet verklaard. Over 2013 komt het aantal faillissementen op 1.644 uit. Dit is 19 procent meer dan een jaar eerder. Met dit recordaantal faillissementen was de zakelijke dienstverlening niet uniek. In heel Nederland zijn in 2013 zo'n 10 procent meer bedrijven failliet gegaan dan in 2012. De toename van het aantal faillissementen was in de tweede helft van het jaar wel kleiner dan in de eerste helft.

Uitgesproken faillissementen zakelijke dienstverlening

Bron: CBS

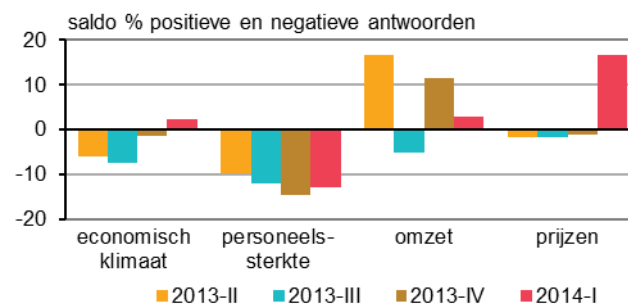
Statline: [uitgesproken faillissementen](#)

Hogere prijzen en meer omzet verwacht in eerste kwartaal 2014

Minder zakelijke dienstverleners zijn voor het eerste kwartaal van 2014 pessimistisch gestemd. Het aantal ondernemers dat een stijging van de prijzen voorziet, is aanzienlijk hoger dan het aantal dat lagere prijzen verwacht. Per saldo denkt ruim 16 procent dat hun tarieven zullen stijgen. Het is niet ongebruikelijk in de dienstverlening dat ondernemers aan het begin van het jaar hun tarieven aanpassen. De omzetverwachting is positief maar wel verslechterd ten opzichte van het voorgaande kwartaal. De verwachtingen over het economisch klimaat zijn verbeterd en per saldo nu nipt positief.

Over de werkgelegenheid zijn iets minder ondernemers negatief dan een kwartaal eerder. De personeelssterkte zal naar verwachting bij per saldo 13 procent van de zakelijke dienstverleners afnemen.

Verwachtingen voor het lopende kwartaal zakelijke dienstverleners

Bron: CBS

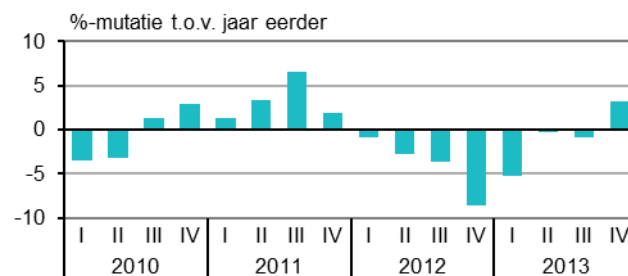
Statline: [Conjuntuurenquête Nederland](#)

IT-dienstverlening

Omzetontwikkeling IT-dienstverleners na twee jaar weer positief

In het vierde kwartaal van 2013 hebben de IT-dienstverleners 3,3 procent meer omzet behaald dan dezelfde periode een jaar eerder. Na bijna twee jaar met dalende omzetten was dit het eerste kwartaal met een omzetstijging. Over heel 2013 was de omzetontwikkeling nog negatief (-0,7 procent). In 2012 kromp de omzet nog met 4,2 procent. Hiermee was 2012 het slechtste jaar voor de IT-dienstverleners. Het omzetniveau in de branche kwam in 2013 bijna 4 procent lager uit dan aan het begin van de economische crisis, eind 2008.

Omzetontwikkeling IT-dienstverlening

Bron: CBS

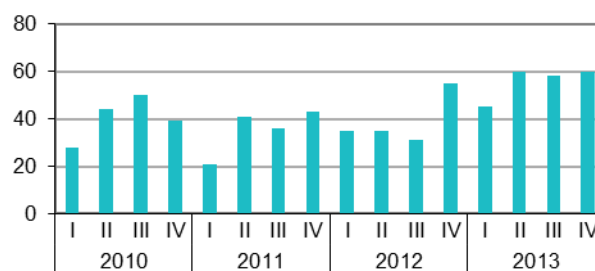
Statline: Informatie en communicatie; omzetontwikkeling

Meer faillissementen IT-dienstverleners

In het vierde kwartaal van 2013 zijn 60 IT-dienstverleners failliet gegaan, bijna net zoveel als in het derde kwartaal. In heel 2013 zijn 223 bedrijven failliet verklaard, ruim 40 procent meer dan in 2012, en een record. Procentueel gezien zijn in de bedrijfstak informatie en communicatie, waaronder IT-dienstverleners vallen, de meeste bedrijven failliet gegaan.

Begin 2013 waren 42 duizend bedrijven actief in de IT-dienstverleners. Meer dan 90 procent van de bedrijven behoort tot het kleinbedrijf met minder dan 5 werkzame personen.

Uitgesproken faillissementen IT-dienstverlening

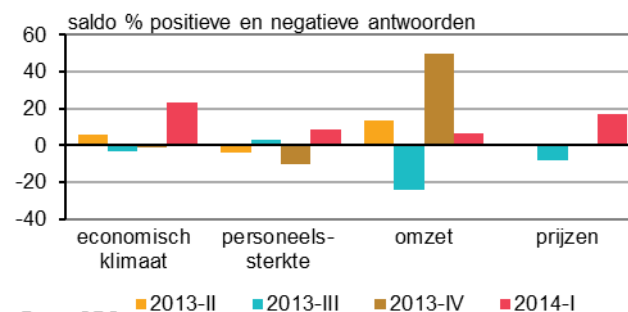
Bron: CBS

Statline: uitgesproken faillissementen

Positieve verwachtingen voor het eerste kwartaal 2014

De verwachtingen voor het economisch klimaat zijn positief in het eerste kwartaal van 2014. Meer ondernemers verwachten een verbetering van het economisch klimaat. Per saldo verwacht 17 procent hogere prijzen in rekening te brengen. Het is echter niet ongebruikelijk dat ondernemers aan het begin van het jaar hogere afzetprijzen voorzien. Ook de omzetverwachting is per saldo nog positief, maar veel minder ondernemers voorzien een omzetstijging dan in het vierde kwartaal van vorig jaar. Over de werkgelegenheid zijn de ondernemers positiever gestemd dan een kwartaal eerder. Per saldo verwacht 8 procent meer personeel in te kunnen zetten in het eerste kwartaal van 2014.

Verwachtingen IT-dienstverleners

Bron: CBS

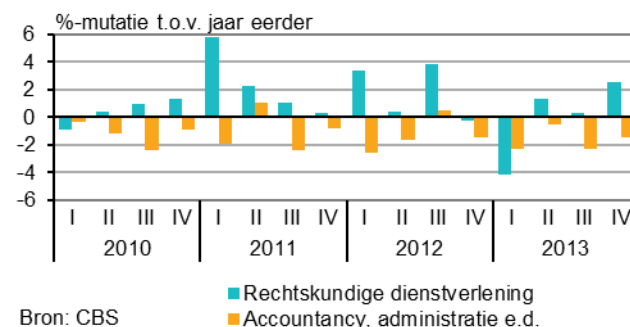
Statline: Conjunctuurenquête Nederland

Juridische en administratieve dienstverlening

Lichte omzetstijging in vierde kwartaal

In het vierde kwartaal van 2013 steeg de omzet in de juridische en administratieve dienstverlening met 0,2 procent. Over 2013 daalde de omzet met 1 procent. De omzet van de rechtskundige dienstverleners is in het vierde kwartaal met 2,6 procent toegenomen. Dit was de derde omzetstijging op rij. Over 2013 steeg de omzet met 0,1 procent. De rechtskundige dienstverleners zijn hiermee de enige branche waarvan de omzet op jaarbasis sinds het begin van de economische crisis niet is gedaald. De omzet van de administratieve dienstverleners daalde in het vierde kwartaal met 1,4 procent, en over heel 2013 met 1,6 procent. De omzet daalde voor het vierde opeenvolgende jaar.

Omzetontwikkeling juridische en administratieve diensten

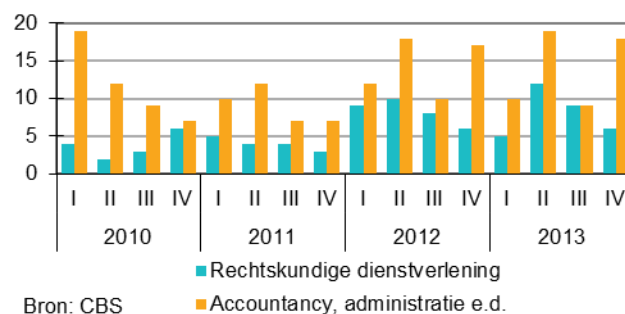
Bron: CBS

Statline: Zakelijke dienstverlening; omzetontwikkeling

Aantal faillissementen sterk toegenomen in vierde kwartaal

Het aantal uitgesproken faillissementen onder de juridische en administratieve dienstverleners steeg in het vierde kwartaal met een derde ten opzichte van het vorige kwartaal. Het aantal faillissementen in heel 2013 was met 88 net iets lager dan het recordaantal van 90 in 2012. Bij de rechtskundige dienstverleners daalde het aantal faillissementen met een derde ten opzichte van het voorgaande kwartaal. Over 2013 is het aantal faillissementen vrijwel gelijk aan dat van 2012. Het aantal faillissementen onder de administratieve dienstverleners verdubbelde ten opzichte van het derde kwartaal. Net als voor de rechtskundige dienstverleners was ook voor de administratieve dienstverleners het aantal faillissementen in heel 2013 vrijwel gelijk aan dat in 2012.

Uitgesproken faillissementen juridische en administratieve diensten

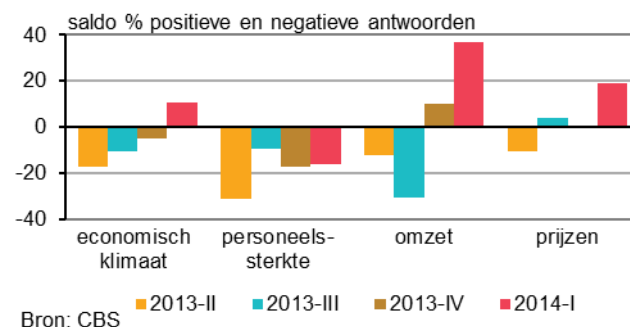
Bron: CBS

Statline: uitgesproken faillissementen

Ondernemers optimistisch gestemd

De verwachtingen van ondernemers in de juridische en administratieve dienstverlening voor het eerste kwartaal van 2014 zijn een stuk optimistischer dan een kwartaal eerder. Per saldo verwacht bijna 40 procent een stijging van de omzet en 20 procent verwacht hogere prijzen aan klanten te kunnen berekenen. Over het economisch klimaat zijn zij matig positief: per saldo 10 procent denkt dat het economisch klimaat in het eerste kwartaal van 2014 zal verbeteren. In voorgaande kwartalen kwam dit saldo steevast onder nul uit. Over de werkgelegenheid in de branche zijn zij somberder gestemd: per saldo 16 procent verwacht minder personeel in te kunnen zetten.

Verwachtingen juridische en administratieve diensten

Bron: CBS

Statline: Conjunctuurenquête Nederland

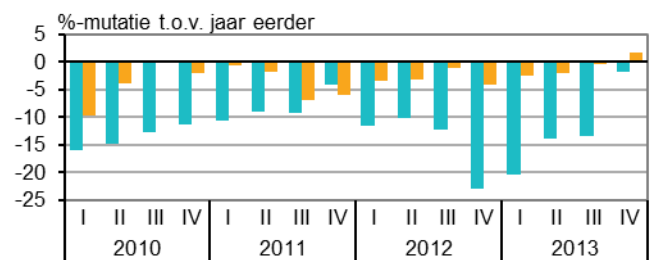
Architecten- en ingenieursbureaus

Eerste omzetstijging ingenieurs sinds 2009

Architecten- en ingenieursbureaus hebben in het vierde kwartaal van 2013 1,4 procent meer omgezet dan een jaar eerder. Het is de eerste toename in 4,5 jaar tijd. Deze toename is te danken aan de ingenieurs, van wie de omzet met 1,7 procent is gestegen. Over heel 2013 is de omzetontwikkeling nog wel negatief (-0,7 procent).

De omzet van de architectenbureaus is in het vierde kwartaal, met 1,7 procent, licht gedaald. Deze omzetzaling is aanzienlijk minder sterk dan in de afgelopen jaren. Over heel 2013 daalde de omzet van de architecten met ruim 12 procent. Sinds het begin van de economische crisis zijn de omzetten van de architecten bijna gehalveerd.

Omzetontwikkeling architecten- en ingenieursbureaus

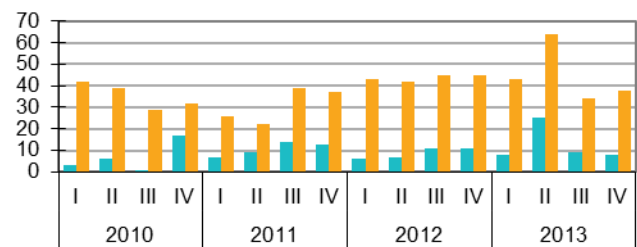
Bron: CBS Architectenbureaus Ingenieursbureaus

Statline: Zakelijke dienstverlening; omzetontwikkeling

Recordaantal faillissementen in 2013

Het aantal uitgesproken faillissementen onder de architecten- en ingenieursbureaus steeg in het vierde kwartaal met 7 procent ten opzichte van het derde kwartaal. In 2013 zijn 229 bedrijven failliet verklaard, een record. In 2011 en 2012 gingen er met respectievelijk 167 en 210 aanzienlijk minder bedrijven failliet. De stijging is met name zichtbaar bij de architectenbureaus (43 procent). Onder de ingenieursbureaus steeg het aantal faillissementen minder sterk.

Uitgesproken faillissementen architecten- en ingenieursbureaus

Bron: CBS Architectenbureaus Ingenieursbureaus

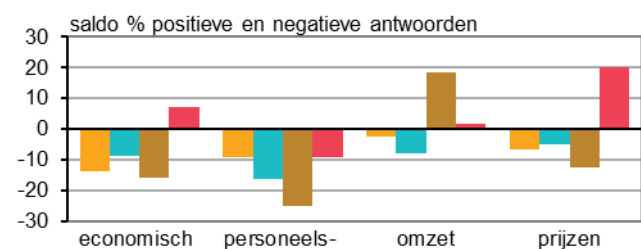
Statline: uitgesproken faillissementen

Verwachtingen eerste kwartaal 2014 positief

De architecten en ingenieurs zijn over het eerste kwartaal van 2014 optimistischer gestemd. Per saldo verwacht 7 procent een verbetering van het economisch klimaat. In de voorgaande kwartalen was het aantal negatief gestemden nog in de meerderheid.

Over de werkgelegenheid zijn de architecten en ingenieurs nog altijd somber, maar minder somber dan in de voorgaande kwartalen. De ondernemers met een negatieve en een positieve omzetverwachting houden elkaar in evenwicht. In een eerste kwartaal wordt vaak minder omzet verwacht. Deze neutrale uitkomst is daarom een positief signaal. Per saldo verwacht 20 procent van de architectenbureaus in het eerste kwartaal van 2014 hogere prijzen in rekening te zullen brengen.

Verwachtingen architecten- en ingenieursbureaus

Bron: CBS 2013-II 2013-III 2013-IV 2014-I

Statline: Conjuntuurenquête Nederland

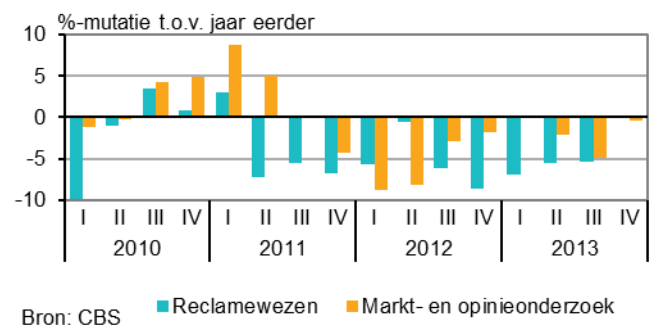
Reclame- en marktonderzoekbureaus

Omzet reclamewezen en marktonderzoek nipt in de plus

In het vierde kwartaal hebben reclame- en marktonderzoekbureaus meer omgezet dan in dezelfde periode een jaar eerder. Een minimale omzetstijging (0,1 procent) volgde op 2,5 jaar met dalende omzetten. Vooral de omzetstijging van 0,3 procent in het reclamewezen droeg hieraan bij. De omzetten van markt- en opiniebureaus dalen al sinds eind 2011. In het vierde kwartaal van 2013 kromp de omzet met 0,5 procent.

Over heel 2013 is de omzet in het reclamewezen en marktonderzoek met 3,6 procent gedaald. Het reclamewezen deed het met een omzetsdaling van 4,1 procent een stuk slechter dan de markt- en opiniebureaus (-1,9 procent).

Omzetontwikkeling reclamewezen en marktonderzoek

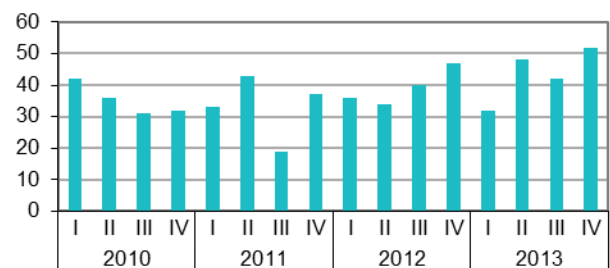
Bron: CBS
Statline: Zakelijke dienstverlening; omzetontwikkeling

Forse toename faillissementen

In het vierde kwartaal van 2013 zijn 52 reclame- en marktonderzoekbureaus failliet gegaan, een toename van bijna 11 procent. Het aantal faillissementen was in 2013 een stuk hoger dan de voorgaande jaren. De afgelopen vijf jaar gingen er per kwartaal gemiddeld 40 bedrijven failliet. Alleen in 2009 zijn per kwartaal meer faillissementen uitgesproken.

In heel 2013 zijn 174 faillissementen uitgesproken, 10 procent meer dan in 2012, en naar verhouding meer markt- en opinieonderzoekbureaus dan reclamebureaus.

Uitgesproken faillissementen reclamewezen en marktonderzoek

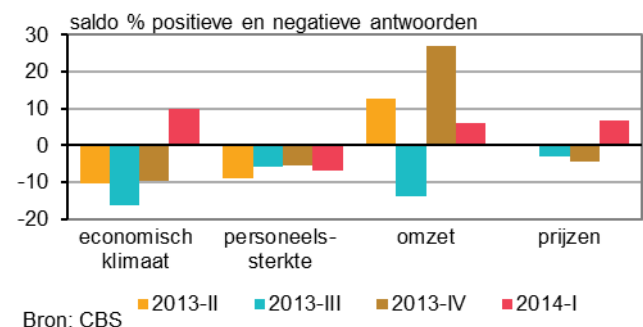

Bron: CBS
Statline: uitgesproken faillissementen

Positievare verwachtingen

Over het eerste kwartaal van 2014 zijn de ondernemers in de reclamebranche iets positiever. Tien procent van de ondernemers verwacht dat het economisch klimaat zal verbeteren. De afgelopen jaren waren de verwachtingen hierover negatief. De ondernemers zijn nog altijd negatief over het personeelsbestand. Ze verwachten dat de personeelssterkte in het eerste kwartaal van 2014 zal afnemen. Zij hebben wel een positieve omzetverwachting voor het eerste kwartaal van 2014. Per saldo verwacht 6 procent van de ondernemers een omzetstijging, bijna 7 procent denkt de prijzen te verhogen.

Verwachtingen reclamewezen en marktonderzoek

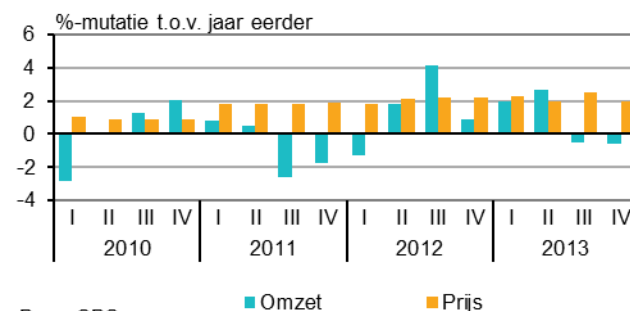
Bron: CBS
Statline: Conjuntuurenquête Nederland

Schoonmaakbranche

Lichte omzetsdaling schoonmaakbranche zet door in vierde kwartaal

De omzet in de schoonmaakbranche is in het vierde kwartaal met 0,6 procent licht gedaald, net als in het derde kwartaal. Dankzij het goede eerste halfjaar is voor heel 2013 nog wel sprake van omzetgroei. De prijzen zijn in het vierde kwartaal met 2 procent iets sterker gestegen dan in voorgaande jaren.

Omzet- en prijsontwikkeling schoonmaakbedrijven

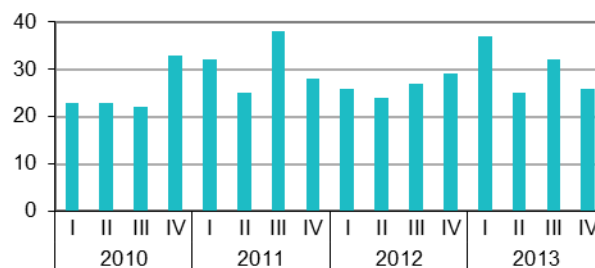
Bron: CBS

Statline: Zakelijke dienstverlening; omzetontwikkeling

Hoger aantal faillissementen

In 2013 zijn 120 bedrijven in de schoonmaak- en hoveniersbranche failliet gegaan. Het aantal uitgesproken faillissementen is hoger dan in 2012 (106 bedrijven). In het vierde kwartaal zijn 26 bedrijven failliet verklaard. Dit aantal is iets lager dan in dezelfde periode vorig jaar toen 29 bedrijven failliet gingen. In het eerste kwartaal van 2013 zijn de meeste bedrijven failliet gegaan, in totaal 37.

Uitgesproken faillissementen schoonmaakbedrijven, hoveniers e.d.

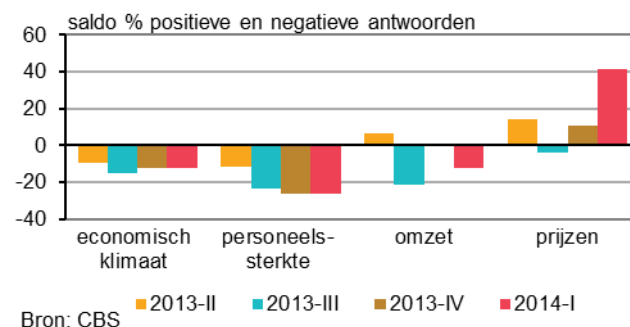
Bron: CBS

Statline: uitgesproken faillissementen

Sombere verwachtingen voor eerste kwartaal 2014

De ondernemers in de schoonmaak- en hoveniersbranche zijn negatief gestemd over het economische klimaat. Zo verwacht per saldo 12 procent dat het economisch klimaat verslechtert. Dit komt nagenoeg overeen met de verwachtingen in voorgaande kwartalen. Over de ontwikkeling van de werkgelegenheid zijn zij negatiever. Per saldo verwacht 27 procent dat de personeelssterkte afneemt. Ook denken zij dat de omzetsdaling van de afgelopen twee kwartalen door zal zetten. Volgens 40 procent van de ondernemers in de branche zullen de prijzen stijgen. Al met al zijn de ondernemers somber gestemd over het eerste kwartaal van 2014.

Verwachtingen schoonmaakbedrijven, hoveniers e.d.

Bron: CBS

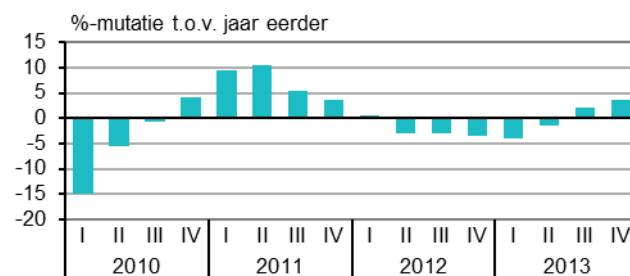
Statline: Conjuntuurenquête Nederland

Uitzendbranche en arbeidsbemiddeling

Weer omzetstijging voor uitzendbranche

Ook in het vierde kwartaal van 2013 is de omzet van de arbeidsbemiddeling, uitzendbureaus en personeelsbeheer gestegen ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. Deze toename is met ruim 3,5 procent hoger dan in het voorgaande kwartaal. Door de omzetgroei in de tweede helft van het jaar sluit de uitzendbranche 2013 positief af. De branche deed het aanzienlijk beter dan in 2012. In 2013 steeg de omzet met 0,2 procent, terwijl de omzet in 2012 nog met ruim 2 procent afnam. De stijging van de omzet komt vooral door de toename van het aantal detacheringuren in 2013.

Omzetontwikkeling uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling

Bron: CBS

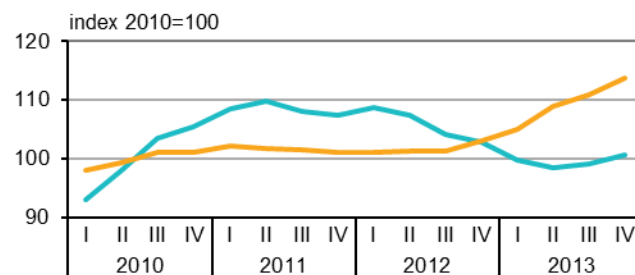
Statline: [Zakelijke dienstverlening; omzetontwikkeling](#)

Stijging uitzenduren zet door

In het vierde kwartaal van 2013 steeg het aantal voor seizoen gecorrigeerde uitzenduren fase A³⁾ met ruim 1,5 procent ten opzichte van een kwartaal eerder. Hiermee heeft de uitzendbranche zich nog niet hersteld van het eerste halfjaar. Over 2013 is de daling van de uitzenduren in fase A 6 procent ten opzichte van 2012. Het aantal voor seizoen gecorrigeerde uren in fase B en C (detacheringuren) is met 2,5 procent toegenomen ten opzichte van het derde kwartaal. Het aantal detacheringuren stijgt sinds het begin van 2012 onafgebroken. Over heel 2013 was de stijging bijna 8 procent ten opzichte van een jaar eerder, de grootste stijging sinds 2010.

³⁾ Het eerste uitzendcontract voor bepaalde tijd staat bekend als "fase A" en telt 78 weken. De gewerkte uren in deze periode worden omschreven als uitzenduren. De uren in fases B en C heten detacheringuren.

Seizoen gecorrigeerde indexcijfers van de uitzenduren

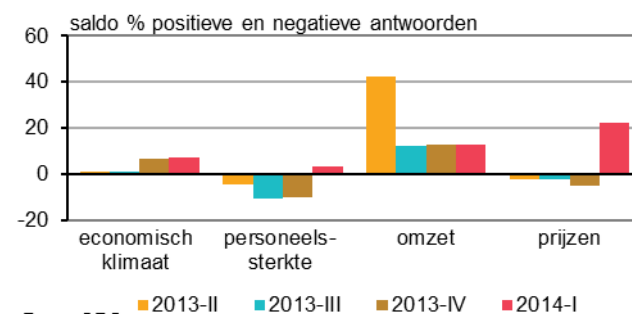
Bron: CBS

Statline: [Uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling; ontwikkeling omzet en uren](#)

Uitzendbranche positiever over personeelssterkte

Ondernemers in de uitzendbranche zijn optimistischer over het eerste kwartaal van 2014 dan over recente voorgaande kwartalen. Het aandeel ondernemers dat optimistisch gestemd is over het economisch klimaat groeit licht. Voor het eerst sinds het begin van 2012 is het saldo van optimisten en pessimisten over de werkgelegenheid positief. Per saldo verwacht 3,5 procent van de ondernemers dat de werkgelegenheid in de branche zal toenemen. Per saldo verwacht 13 procent van de ondernemers een toename van de omzet. Een vijfde van de ondernemers verwacht dat de prijzen stijgen. Een prijsstijging in het eerste kwartaal is normaal in deze branche.

Verwachtingen uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling

Bron: CBS

Statline: [Conjuntuurenquête Nederland](#)

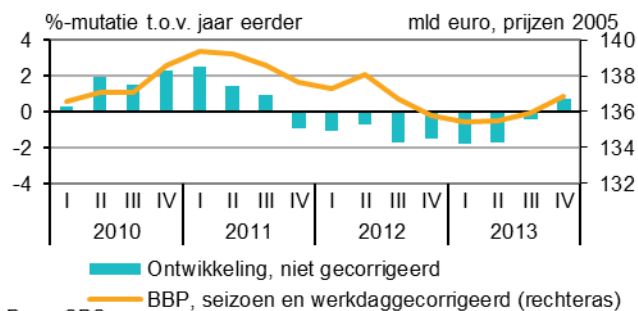
Economisch beeld

Economie groeide met 0,7 procent

Het bruto binnenlands product bedroeg in het vierde kwartaal bijna 137 miljard euro, een groei van 0,7 procent ten opzichte van het voorafgaande kwartaal. In het derde kwartaal was het volume van het bruto binnenlands product 0,3 procent groter dan een kwartaal eerder.

Vergeleken met het vierde kwartaal van 2012 groeide de economie eveneens met 0,7 procent. De investeringen in vaste activa waren 5,3 procent hoger dan een jaar eerder. Het volume van de uitvoer van goederen en diensten was 0,4 procent groter. Het volume van de invoer was 0,9 procent kleiner. Huishoudens besteedden 0,8 procent minder dan een jaar eerder. De overheidsconsumptie was 0,6 procent lager.

Bruto binnenlands product, volume

Bron: CBS

[Statline: BBP, productie en bestedingen, kwartalen](#)

Opmerkingen betreffende deze publicatie

- Deze publicatie is samengesteld op basis van cijfers zoals die op 4 maart 2014 beschikbaar waren. Mogelijk zijn er op het moment van lezen actuelere cijfers beschikbaar, deze kunt u vinden via de links onder de grafieken.
- De cijfers zijn doorgaans niet gecorrigeerd voor seizoensinvloeden. Indien dit wel het geval is staat dit aangegeven in de tekst/grafiek

Colofon

Tekst sector bedrijfsstatistieken Den Haag (EBD)

Datum 11 maart 2014

Meer informatie

CBS Infoservice: [infoservice online](#)
Telefonisch (09.00-17.00): 088 5707070

Media:
CBS Persdienst: persdienst@cbs.nl
Telefonisch: 070 3374444